

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Varkenshouderij De Heense Hoeve, De Heen

Aanvullend toetsingsadvies over het milieueffectrapport

11 februari 2009 / rapportnummer 1748-110

1. OORDEEL OVER HET AANGEPASTE MER EN DE AANVULLING DAAROP

Firma de Heense Hoeve BV heeft momenteel een gerealiseerde inrichting aan de Heensedijk 16b te De Heen in de gemeente Steenbergen, zonder milieuvergunning. In deze inrichting wil men door aanpassing van de bestaande stallen het houden van 6.864 vleesvarkens volgens de meest recente wet- en regelgeving mogelijk maken. Hiervoor wordt een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer (Wm) aangevraagd. Voorts is hoogstwaarschijnlijk een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Voor de besluitvorming over de aanvraag van de vergunning in het kader van de Wet milieubeheer wordt de procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

In het toetsingsadvies van de Commissie van 31 maart 2008 is aangegeven dat in het MER en de aanvulling daarop alle essentiële informatie aanwezig was.

Op 29 mei 2008 heeft de gemeenteraad van de gemeente Steenbergen een geurverordening vastgesteld. In deze geurverordening is de geurnorm voor de bebouwde kom aangescherpt van $2 \text{ OU}_E/\text{m}^3$ naar $0,61 \text{ OU}_E/\text{m}^3$. Daardoor werd het voorgestelde alternatief (aanvraag milieuvergunning van 12 juli 2007) niet vergunbaar vanwege een te hoge individuele geurhinder. Dit is voor de initiatiefnemer de aanleiding voor het indienen van een nieuw, aangepast MER aangaande de desbetreffende onderdelen. Dit nieuwe aangepaste MER is op 4 augustus 2008 met een verzoek om advies aan de Commissie aangeboden. De Commissie concludeerde dat het aangepaste MER ten aanzien van het milieueffect geur alle voor de vergunningverlening relevante informatie weergeeft.

Inmiddels was het ammoniakbeleid als gevolg van een uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en het ingetrokken 'Toetsingskader ammoniak en Natura 2000' door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ingrijpend gewijzigd.¹ Dit betekende dat geen gebruik meer kon worden gemaakt van dit Toetsingskader. Op basis van de informatie uit het aangepaste MER was het voor de Commissie onduidelijk wat de gevolgen voor de beschermde Natura 2000-gebieden precies zouden zijn.

Het aangepaste MER behoefde daarom een aanvulling ten aanzien van de volgende essentiële tekortkomingen:

- de uitwerking van de gevolgen van de ammoniakdepositie op het Natura 2000-gebied "Krammer-Volkerak";
- de situering van de emissiepunten.

De initiatiefnemer heeft het aangepaste MER aangevuld. Deze aanvulling heeft de Commissie bij haar beoordeling betrokken. Zij is van oordeel dat in het aangepaste MER en de aanvulling daarop **alle essentiële informatie aanwezig is voor de besluitvorming over de Wm-vergunning**.

Het aangepaste MER geeft informatie over de belangrijkste milieuparameters voor dit initiatief: geur, ammoniak en fijn stof. Voor deze en andere milieuas-

---

¹ Zie de brief van de Minister van LNV aan de Tweede Kamer d.d. 22 april 2008 en de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 26 maart 2008.

pecten zijn de effecten van de referentiesituatie, het voorkeursalternatief (vka) en het meest milieuvriendelijk alternatief (mma) in kaart gebracht en is een vergelijking gepresenteerd. Daarmee is in het aangepaste MER en de aanvulling goede en bruikbare informatie beschikbaar om het milieubelang een voldoende plaats te geven in de besluitvorming over de Wm-vergunning. Nog ontbrekende informatie over de gevolgen voor de Natura 2000-gebieden kan geleverd worden bij de beoordeling van het voornemen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL

1. Ammoniakdepositie op Natura 2000-gebieden en bloemdijken

Algemeen

In het eerdere MER en het aangepaste MER was het vka beschreven als een samenvoeging van een emissiearm huisvestingssysteem met twee na elkaar geschakelde typen luchtwassers. De Regeling ammoniak en veehouderij (Rav) behorende bij de Wet ammoniak en veehouderij (Wav), geeft in tegenstelling met de Regeling geurhinder en veehouderij (Rgv), niet de mogelijkheid tot het samenvoegen (stapelen) bij toepassing van een emissiearm huisvestingssysteem in combinatie met een luchtwasser. Een wijziging van de Rav op dit punt wordt wel verwacht. Stapelen van een emissiearm huisvestingssysteem met een gecombineerde luchtwasser en vervolgens nog een extra chemische wasser is eveneens niet opgenomen in de Rav. De onderlinge beïnvloeding van beide luchtwassers is onbekend en daarmee ook het effect van deze combinatie op de reductie van ammoniakemissie. Een wijziging van de Rav op dit punt wordt vooralsnog niet verwacht.

In het MER was een tweetal theoretische berekeningen uitgevoerd, om te bepalen bij welke emissie sprake was van een toename van de ammoniakdepositie op de kwetsbare natuur in de omgeving van dit initiatief, en welk reductiepercentage dus noodzakelijk was om de natuur te ontzien. Met de berekeningen werd inzichtelijk gemaakt wat de ammoniakdepositie op de bloemdijken en het Natura 2000-gebied "Krammer-Volkerak" volgens de twee scenario's zou kunnen zijn. Het MER beschreef twee scenario's, namelijk met 60 en 80% ammoniakreductiepercentage als gevolg van het naschakelen van een aanvullende chemische wasser.

In het aangepaste MER is nog een derde scenario toegevoegd op basis van een reductiepercentage van 95%. De Commissie heeft kennis genomen van de beschouwing van dr. ir. D.A.J. Starmans en zijn onderbouwing om daarmee een reductiepercentage van 95% te behalen. De Commissie acht het evenwel niet aannemelijk dat een berekende extra ammoniakreductie van meer dan 80% haalbaar is. De werking bij deze opstelling is namelijk nog nooit in de praktijk toegepast, noch onderzocht. Bovendien kunnen interacties tussen beide luchtwassers plaatsvinden. Naar mening van de Commissie is het plausibel dat door toepassing van twee na elkaar geschakelde typen luchtwassers een zekere extra reductie plaatsvindt, maar een inschatting van de mate van die extra reductie is volgens de Commissie niet aan te geven.

Saldering van ammoniakrechten

Het aangepaste MER

In het aangepaste MER was weergegeven welke bijdrage het voornemen leverde aan de ammoniakdepositie op de verschillende natuurgebieden in de omgeving. Hierbij was uitgegaan van saldering. Door het buiten werking stellen van het Toetsingskader Ammoniak en Natura 2000-gebieden door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit was het onduidelijk of saldering is toegestaan. Bovendien was het voor de Commissie onduidelijk wat de status was van de ingetrokken 'ammoniakrechten' die bij de saldering onderdeel uitmaken van de berekening van de ammoniakdepositie op het "Krammer-Volkerak".² De Commissie adviseerde om meer duidelijkheid te geven over de ingetrokken 'ammoniakrechten' van het bedrijf De Boed en daarmee de ammoniakdepositie op het "Krammer-Volkerak".

Aanvulling op het aangepaste MER

Uit de aanvulling blijkt dat het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Goeree-Overflakkee (ISGO) op 9 augustus 2006, namens Burgermeester en Wethouders van de gemeente Oostflakkee het besluit tot gedeeltelijke intrekking van de milieuvergunning van het bedrijf De Boed heeft genomen. Tevens is daarbij aangegeven dat de ingetrokken 'ammoniakrechten' worden benut voor de locatie gelegen aan De Heensedijk 16b. Daarmee is de status van de ingetrokken 'ammoniakrechten' verduidelijkt.

Depositie op Natura 2000-gebieden

Het aangepaste MER

In het aangepaste MER en de aanvulling werd geconcludeerd dat het initiatief niet leidt tot negatieve effecten op beschermde natuurwaarden. Deze conclusie was grotendeels gebaseerd op de mogelijkheid om de deels ingetrokken 'ammoniakrechten' te verrekenen (te salderen) met het voornemen. In paragraaf 6.8 van het aangepaste MER was vermeld dat de achtergronddepositie de kritische depositiewaarde van het Natura 2000-gebied "Krammer-Volkerak" niet overschrijdt. Het "Krammer-Volkerak" is gesitueerd over meerdere vakken van het coördinatenstelsel (uurhokken) zoals weergegeven op de milieukaarten van het Milieu- en Natuur Planbureau (MNP). In enkele uurhokken is de achtergronddepositie 1.350 mol N_{totaal} /ha/jaar en in de naastliggend uurhokken 1.740 mol N_{totaal} /ha/jaar. Wanneer alleen depositie door het voornemen zou optreden in het uurhok met een achtergronddepositie van 1.350 mol, zou de bijdrage aan de depositie door het initiatief niet leiden tot overschrijding van de kritische depositiewaarden. Aan de hand van de beschikbare informatie bestonden bij de Commissie twijfels of alle in het aangepaste MER vermelde depositiepunten van het gebied "Krammer-Volkerak" waren gelegen in het uurhok met een achtergronddepositie van 1.350 mol N_{totaal} /ha/jaar. De mogelijkheid werd niet uitgesloten dat één of meerdere depositiepunten waren gelegen in het gebied met een achtergronddepositie van 1.740 mol N_{totaal} /ha/jaar. De Commissie constateerde dat uit de beschikbare informatie onvoldoende bleek of er negatieve gevolgen op het Natura 2000-gebied "Krammer-Volkerak" kunnen optreden. De Commissie adviseerde de achtergronddepositie, de kritische depositiewaarde en de stikstofdepositie van het voornemen en de gevolgen daarvan inzichtelijk te maken voor het Natura 2000-gebied "Krammer-Volkerak".

---

² Zienswijze van de "Stichting Leefbaarheid De Heen" twijfelt over de rechtsgeldigheid van de ingetrokken ammoniakrechten.

Aanvulling op het aangepaste MER

Uit de aanvulling blijkt dat in een tweetal uurhokken (A en B) het gevoelige habitatype 'Vochtige duinvalleien' aanwezig is. Tevens constateert de initiatiefnemer dat er geen overbelaste situatie is aangaande de stikstofdepositie. Ondanks de toename in de stikstofdepositie ten gevolge van het voornemen zonder saldering en uitgaande van het worstcase scenario (60% reductie) zijn er volgens initiatiefnemer geen negatieve effecten te verwachten op de kwetsbare natuur. Echter deze conclusie is gebaseerd op achtergronddepositiegegevens over het jaar 2007. Uit de gegevens van het Nationaal Milieu Planbureau (NMP) blijkt dat deze achtergronddepositie nogal fluctueert. Zo blijkt uit de gegevens van 2006 dat vanwege de hogere achtergronddepositie de kritische depositiewaarde van het voor stikstof gevoelige habitatype 'Vochtige duinvalleien' wel wordt overschreden. Het jaar daarvoor, 2005, was de achtergronddepositie weer lager namelijk op het niveau van 2007.

De landelijke staat van instandhouding voor wat betreft het habitat 'Vochtige duinvalleien' is slecht, echter de huidige kwaliteit van dit habitatype in het Natura 2000-gebied "Krammer-Volkerak" is goed. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit streeft voor 'Vochtige duinvalleien' uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit na.³ Onduidelijk is waar deze uitbreiding van het oppervlak dient plaats te vinden en of de stikstofdepositie hierbij een belemmering is.

In de uurhokken D en E bevinden zich de habitattypen 'Vochtige alluviale bossen' en 'Ruigten en zomen', die een dusdanige hoge kritische depositiewaarde hebben dat als gevolg van dit voornemen met inachtneming van de achtergronddepositie deze waarden niet worden overschreden. Toename van de stikstofdepositie ten gevolge van het voornemen zonder gebruik te maken van saldering leidt niet tot een overschrijding van de kritische depositiewaarden. In uurhok C worden de kritische depositiewaarden van de aanwezige natuur wel overschreden. Deze overschrijding kan mogelijk voorkomen worden door saldering.

In het MER en de aanvulling is alleen beoordeeld wat er verandert in ammoniakdepositie die optreedt door de toename in verband met het voornemen en de afname door de (gedeeltelijke) bedrijfsbeëindiging op het Natura 2000-gebied "Krammer-Volkerak". Echter informatie ontbreekt over mogelijke gevolgen voor andere Natura 2000-gebieden zoals "Grevelingen" en "Oosterschelde".

Er wordt geen inzicht geboden in de invloed van de toename en de invloed van de afname op de instandhoudingsdoelstellingen voor de individuele voorverzuring gevoelige habitattypen die verspreid in Natura 2000-gebieden "Grevelingen" en "Oosterschelde" kunnen liggen.

---

³ Volgens het concept gebiedendocument Krammer-Volkerak.

Deze informatie ten behoeve van de beoordeling van het initiatief in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 betreft geen essentiële informatie voor de besluitvorming over de vergunningaanvraag in het kader van de Wet milieubeheer. Het gebied “Krammer-Volkerak” is aangemeld als Habitatrictlijngebied en aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Omdat deze gebieden elkaar overlappen, gaat de Commissie er van uit dat het toetsingskader van de Natuurbeschermingswet 1998 van toepassing is en dat het toetsingskader van de Habitatrictlijn niet betrokken hoeft te worden in de Wm-vergunning.

- De Commissie adviseert om de invloed van de fluctuaties van de achtergronddepositie in het Natura 2000-gebied “Krammer-Volkerak” inzichtelijk te maken voor de beoordeling van het voornemen aan de instandhoudingsdoelen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.
- De Commissie concludeert dat het MER mogelijke gevolgen voor andere Natura 2000-gebieden zoals “Grevelingen” en “Oosterschelde” niet zijn onderzocht. De Commissie adviseert alsnog onderzoek te doen naar de invloed van de beoogde saldering op de instandhoudingsdoelstellingen voor de individuele voor verzuring gevoelige habitattypen. Zij adviseert deze informatie en de reeds beschikbare informatie uit het aangepaste MER en de aanvulling te gebruiken bij de beoordeling van het voornemen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

Depositieberekeningen in de tabellen

Het aangepaste MER

In het aangepaste MER waren de tabellen 6.1, 6.2 en 6.3 verwarrend en onduidelijk. Het was niet duidelijk waarop de depositiegetallen in de tabellen betrekking hadden, omdat een duidelijke omschrijving van de kolommen ontbrak en geen duidelijk link te leggen was met de AAgro-Stacks berekeningen uit bijlage 4 van het aangepaste MER. Hierdoor was het voor de Commissie niet duidelijk van welke deposities bij de alternatieven in het MER diende te worden uitgegaan. De Commissie adviseerde de tabellen 6.1, 6.2 en 6.3 aan te passen met de juiste gegevens.

Aanvulling op het aangepaste MER

Uit de aanvulling blijkt dat de ammoniakdeposities vanuit het voornemen en het bedrijf De Boed zijn herberekend aan de hand van de coördinaten van de gevoelige planten en habitattypen vermeld in het vegetatieonderzoek. Daarmee komen de tabellen 6.2 en 6.3 te vervallen. In de paragraaf ‘saldering’ van dit advies, hiervoor beschreven, gaat de Commissie in op de resultaten van de herberekeningen.

De tabel 6.1: ‘Depositie bloemdijken’ uit het aangepaste MER is aangepast. Met de berekeningen op basis van het verspreidingsmodel AAgro-Stacks wordt inzichtelijk gemaakt wat de ammoniakdepositie op de bloemdijken volgens de drie scenario’s zou kunnen zijn. Een reductiepercentage van meer dan 80% acht de Commissie te hoog ingeschat. De Commissie constateert dat bij een extra reductie van 60%, te realiseren door de nageschakelde chemische luchtwasser, de ammoniakdepositie toeneemt op de Honderdgemeten-dijk, de Oude Vlietpolder, de Heensedijk en de Dwarsdijk. Op de overige bloemdijken neemt de ammoniakdepositie af.

Voorts constateert de Commissie dat de bloemdijken op de per 4 december 2008 voor de provincie Noord-Brabant vigerende nieuwe Wav-kaart niet aangewezen zijn als zeer kwetsbaar.

- De Commissie constateert dat uit de beschikbare informatie blijkt dat bij een extra reductie van minimaal 80% in combinatie met saldering, te bewerkstelligen door de nageschakelde chemische luchtwasser, geen toename van depositie op de bloemdijken plaatsvindt.

2. Emissiepunten

Het aangepaste MER

Ten opzichte van het eerder beschreven VKA in de eerste aanvulling van 10 januari 2008 was de uittreedsnelheid van de ventilatielucht verhoogd naar 3 m/s. In de tekst van de aanvulling op pagina 3 was vermeld dat de luchtwassers niet meer achter de stal, maar in de stal werden geplaatst, waardoor andere milieueffecten optreden. Echter uit de tabel met invoergegevens en de bijgevoegde tekening bleek geenszins dat de luchtwassers werden verplaatst. Daardoor was het de Commissie onduidelijk hoe het voornemen er op dit punt nu ging uitzien en wat de milieugevolgen ervan waren. De Commissie verzocht om in een aanvulling kort duidelijk te maken waar de luchtwassers gesitueerd zijn, door deze op de tekening aan te geven en vervolgens de milieueffecten dienovereenkomstig uit te werken.

Aanvulling op het aangepaste MER

In hoofdstuk 3 van de aanvulling is beschreven dat het emissiepunt van de luchtwassers niet meer achter de stal, maar in de stal wordt geplaatst en dat daarmee ook in de ammoniakdepositieberekeningen aangaande de invoergegevens rekening is gehouden. Ter verduidelijking is in bijlage 2 een viertal tekeningen toegevoegd. Echter de plattegrondtekeningen zijn eerder verwarrend dan verhelderend. Uit de tekeningen blijkt namelijk dat de feitelijke emissiepunten buiten de stalmuur liggen. Overigens zijn de berekeningen volgens de toelichting op de tekening, zoals beschreven in hoofdstuk 3, correct uitgevoerd.

- De Commissie constateert dat de tekst in hoofdstuk 3 en de tekeningen in bijlage 2 van de aanvulling niet in overeenstemming zijn. Om mogelijke verwarring te voorkomen adviseert de Commissie om bij de aanvraag van de milieuvergunning de situering van de emissiepunten van de luchtwassers in de tekening in overeenstemming te brengen met de toelichting op de tekening.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: De Heense Hoeve B.V.

Bevoegd gezag: het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant

Besluit: vergunning op grond van de Wet milieubeheer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C14.0

Activiteit: het afmesten van vleesvarkens, het opslaan, be- en verwerken van bijproducten

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: de Staatscourant d.d. 21 april 2006

aanvraag richtlijnenadvies: 14 april 2006

ter inzage legging startnotitie: 25 april tot en met 6 juni 2006

richtlijnenadvies uitgebracht: 27 juni 2006

richtlijnen vastgesteld: 1 juli 2006

kennisgeving MER in: de Staatscourant d.d. 3 augustus 2007

aanvraag toetsingsadvies: 1 augustus 2007

ter inzage legging MER: 6 augustus tot en met 17 september 2007

aanvulling MER: 21 januari 2008

toetsingsadvies en de aanvulling daarop uitgebracht: 28 maart 2008

kennisgeving aanvullend MER in: de Staatscourant d.d. 8 augustus 2008

aanvraag toetsingsadvies: 1 augustus 2008

ter inzage legging MER: 6 augustus tot en met 17 september 2008

toetsingsadvies aanvullend MER uitgebracht: 11 februari 2009

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een voldoende plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen. Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ing. H.J.M. Hendriks (tevens ook werkgroepsecretaris)

ing. M. Pijnenburg

ir. N.G. Ketting (voorzitter)

BIJLAGE 2: Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. Stichting Leefbaarheid De Heen, De Heen
(van 27 november 2005, 15 september 2007 en 21 september 2008)

Aanvullend toetsingsadvies over het milieueffectrapport Varkenshouderij De Heense Hoeve, De Heen

Firma de Heense Hoeve BV heeft momenteel een gerealiseerde inrichting aan de Heensedijk 16b te De Heen zonder milieuvergunning. Deze inrichting wil men aanpassen volgens de meest recente wet- en regelgeving. Hiervoor wordt een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer aangevraagd en is er hoogstwaarschijnlijk ook een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Voor de besluitvorming over de aanvraag van de vergunning in het kader van de Wet milieubeheer wordt de m.e.r.-procedure doorlopen.

ISBN: 978-90-421-2536-0

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

